

ОСТАННІ НОВИНИ

- 20:59** Цей колір літнього взуття на тлі моди: пасує чи не до багатьох образів, але є надихає
- 20:58** «Яке це Божевілля!»: Шаєра згодилася, що мало не кинула вогню кілька років тому
- 20:56** Коли слово «демокрація» стає дипломатичною формою, — ЗМІ про вибори у Філіппіні
- 20:50** Як чистити мелоду картоплі: одна помилка зіпсує страву
- 20:45** «Кандидати заради зносу у моді»: колекціонка Людмила Карпінська-Романюк
- 20:31** Борони Україну з 2015 року, під Польським загартом швейцарці з Хмельниччини
- 20:19** Це не звичайна картопляна запіканка: ідеальний спосіб

«Щоб бачили ціну своїй байдужості»: німецьких військовополонених і нацистів змусили дістати з ям тіла закатованих в'язнів концтабору й поховати

Лариса КРУПІНА, «ФАКТИ»

Наприкінці Другої світової війни гітлерівській Німеччині катастрофічно бракувало пального для танків і літаків, і нацисти гарячково шукали вихід. У Швабських Альпах геологи знайшли достатні запаси термінової Posidonia, придатного для переробки на синтетичне паливе. Терміново почали розробку сланцевої нафти. Так виник проєкт «Операція «Пустеля» (Unternehmen Wüste).

Це було кодовою назвою промислового комплексу з десяти заводів, які стали зводити з вересня 1944 року в німецькій землі Баден-Вюртемберг, урядової залізничної лінії Тюбінген — Баллінген — Ротвайль. Воскресивши загомилені околиці нацистської партії (СС) і особисто Герман Герінг брали участь у проєкті. На будівництво дали два-чотири місяці. Крім хіміків, техніків, інженерів і будівельників, на кожному будмайданчику: на околицях тихих патріархальних містечок з тисячолітньою історією, унікальною природою та архітектурою, які надихали художників і поетів, стали швидко організовувати новенькі концтабори. А що? Одні іншому не заважає.

«В гестапівській тюрмі Neue Bremm жертву вибирали довільно й топили у ставку»

До одного з таких таборів масштабного пального проєкту «Операція «Пустеля» і потрапив Василь Володько з села Широка Ділина Полтавської області. В Червоно армію дрібнішого (160 см зросту) Василя не взяли, а вважувати не встигли. І 17-річний хлопець разом з іншими комсомольцями став підлітною розвідником антифашистської лінійки та працював на території окупованої з жовтня 1941 року Полтавщини. Його затримали та відправили на примусові роботи до Німеччини, на вугільні шахти в Саарбрюккен.

У травні 1944 року Вася утік з робочого табору. Його схопили й кинули в одну з найлюкших в'язниць Neue Bremm, в тієї самій землі Саарланд. Це була «розширена поліцейська тюрма» для чоловіків і жінок, де «відбували покарання» борці з нацизмом, французькі франці, громадяни Радянського Союзу та Польщі, яких пригнали на примусові роботи, військовополонених різних країн.

— Мене помістили в «стоячий бункер» розміром 50 см х 60 см і висотою два метри, — згадував Василь Володько. — Ні їжі, ні води, ні повітря, ні туалету. Випорожнювалися піо себе. Багато хто божеволів. І навіть якщо ти не помираєш у «стоячому бункері», далі в тебе був шанс зробити це біля табірнього ставка-резервуара для засиння пожежі.

У червні 1943 року Василя Володька вивезли на примусові роботи до Німеччини

Улюбленою розвагою гітлерівців було годинами ганяти в'язнів навколо ставка, навісивши на них миски з цеглою, змушуючи стрибати «по-жаб'ячому». Тих, хто падав, били шлангами або кийками та вполювали чобітьми в бачинку ламаючи хрестби. Хтось з ув'язнених мав померти. Якщо всі залишалися живі, жертву обирали довільно й топили у ставку. Якщо нещасний в останній відчайдушній спробі виправз з води, його били дерев'яною жердиною по голові.

Читайте також: У росії виявили табір_де полонених українців «перевиховують» тортурами

2004 року у своїй доповіді керівник Державного центру політичної просвіти землі Саар доктор Бурхад Йеллонек писав:

«78-річний українець Василь Володько, колишній бранець, який пережив ці трагічні події, за словами репортера, який випадково його зустрів на території табору (жертв нацизму заарештували до Німеччини на меморіальні заходи. — Авт.), не міг приспати ні ідентичні на іншому боці вулиці, ні існування жіночого табору, але коли він дістався до Löschstein (ставка для засиння вогню), то присів навпочіпки, хрестив руки за головою та зробив кілька стрибків уперед. За якісь миті він здавав прізвисько своєю мучителя...»

«Коли в концтаборі когось страчували, усіх нас виганяли з бараків дивитися на агонію повішених»

Гестапівська в'язниця Neue Bremm, де українців багато років по тому вразив своєю розповіддю німецького репортера, була другим місцем його ув'язнення після робочого табору в Саарланді. Третім став штрафний табір Нацвайлер-Штрутгоф, за 50 кілометрів від Страсбура. Це був єдиний на території Франції нацистський концентраційний табір, найзахідніший з таборів Трьох Рейху.

— У Нацвайлері стояли дві ішбеніці. Коли когось страчували, всіх нас виганяли з бараків і ми мали дивитися на агонію повішених, і засвоювати урок, що з нами теж так буде, якщо щось зробимо не те, — згадував колишній в'язень.

Щоб будівництво паливних заводів для проєкту «Операція «Пустеля» і робота на них йшла швидше, у Німеччині, на землі Баден-Вюртемберг, побудували філії Нацвайлера: Шомберг, Шорцінген, Даутмерген, Цепфенхан та інші, загальною сім таборів.

— Яюсь ми бетонували майданчик, щоб встановлювати обладнання для виробництва ракет «Фау», — розповідав Василь Павлович журналістам. — Робота по коліно у воді. Ногои опухли. Відкривали рани. Два тижні відлежався в ревірі, призначені для непрацездатних, і практично потопельника в останню мить висмикували з води й кинули поміж двох ув'язнених жінок, які, за задумом «експериментаторів», мали своїми тілами відірвати труп. Оживе чи ні?

Одного разу вловив енергитомів і його з Нацвайлера відправили працювати на кухню у філію — концтабір Шомберг. Лець одужав — знову повернули на фабрику з виробництва пального.

Перші шість місяців концтабором Шомберг командував Йозеф С'юз на прізвисько Зак-Зак — через його зросту уривчасті манери говорити. В'язні Зак-Зак називав «чужими шканди мав на здоров'я тілах німецького народу». І ставився до них відлюдно. Від голоду, холоду, хвороб і терору в таборі загинуло понад 300 ув'язнених, точну кількість з'ясувати сьогодні неможливо. Решта таборів «Пустеля» були антропи не кращими. Пізніше націонал-соціалісти визнали проєкт «Операція «Пустеля» неефективним і нерентабельним. Загублені життя ув'язнених втрачені не окупаці.

З табору Шомберг у жовтні 1944 року виснаженого, хворого Василя Володька відправили в Дахау.

Це був найстарший концтабір нацистської Німеччини, який розпочав безперервну роботу з 1933 року, і де з 200 000 в'язнів загинули 41,5 тисячі осіб. Кажуть, на виборх 1933 року майже все населення Дахау, містечка неподалік від Мюнхена, проголосувало проти Гітлера. Фюрер затамував злість і, прийдшовши до влади, видав наказ побудувати поруч із містом табір смерті так, щоб жителі постійно відчували запах спалених тіл і бачили дим крематорію.

— У Дахау люди не витримували тортур, — згадував Василь Павлович. — Кидалися на дрот під струмом, вшались в бараках. Це вважалося не так страшно, як медичні експерименти. Наприклад, людину закручували у крижану ванну, не даючи їй видихнути, і практично потопельника в останню мить висмикували з води й кинули поміж двох ув'язнених жінок, які, за задумом «експериментаторів», мали своїми тілами відірвати труп. Оживе чи ні?

«У Дахау в бараку, розрахованому на 500 місць, жили 2000 осіб»

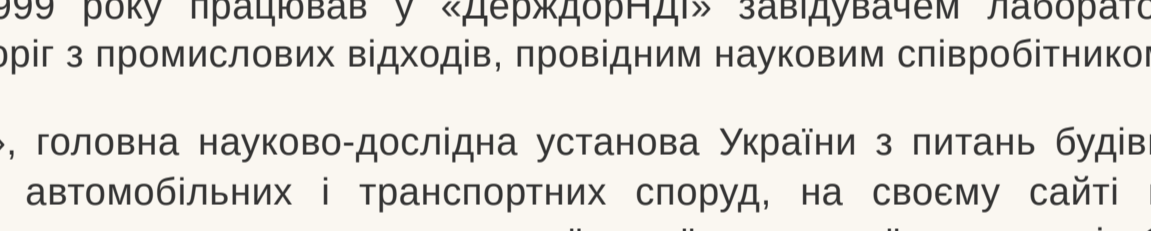
— У Дахау мене визнали непридатним до роботи, — згадував український бранець. — Відправили в карантинний блок окуповани своєї черги в крематорій. Але почалася епідемія тифу. Черга рухалася повільно: треба було спочатку спалити померлих від тифу. Так допоянули до кінця квітня 1945 року. Смертникам послаблення не було: підйом о п'ятій ранку, шуквання, переклик. У бараку, розрахованому на 500 місць, мешкали 2000 осіб.

Наприкінці війни гітлерівці, намагаючись приховати сліди своїх злочинів, за три дні до визволення табору військами союзників, 26 квітня 1945 року, погнали в'язнів Дахау на «Марш смерті», переміщаючи їх до таборів усередині Німеччини. 7000 людей, на останньому підйму, рухалися на південь, до озера Тегернзее. Проїти треба було 80 кілометрів.

— Нас вели під охороною з собаками, — розповідав Василь Павлович журналістам. — Сім місяців світлого, але темного шканди мав на здоров'я тілах німецького народу. Багато хто впаів і вже не зміг піднятися. Я теж ував. Окресив крикнув: «Аудштемні!» («Встали!»). Він було вже опустив приклад мені на голову, але в цей момент ми швидко вибігли німецької дівчатка. Зупинилися як окупани та стали на нас дивитися. Це мене врятувало: він не став убивати при дитях. Вилаявся й пішов далі, а я втратив свідомість... Не знаю, скільки так пролежав. А 1 травня мене підірвали американські солдати.

Я міг померти багато разів: і в Neue Bremm, і в Нацвайлер-Штрутгоф, і в таборах Кохем-Бруттіг, Шомберг або Дахау... Але вижив. Коли у мене після прибуття до Радянського Союзу люди «в орденах» почали заплутувати: «Як же так вийшло?», я відповів: «Сам не знаю». Але ликувався це довго: хворе серце, ноги, кричав ногами...

Після війни Василь Павлович працював теслею. Закінчив Полтавський політехнічний, а коли зрозумів, що це не його, пішов у Львівський політехнічний на спеціальність «Автоматизація». Одружився, народилася донька. Бував дороти по всьому Радянському Союзу, захистив дисертацію. Запатентував 15 винаходів і 30 наукових праць. Став автором книги «Використання відходів виробництва полімерів у дорожньому будівництві» (1967 рік).

Шість концтаборів не зламали колишнього в'язня Володимира Володька

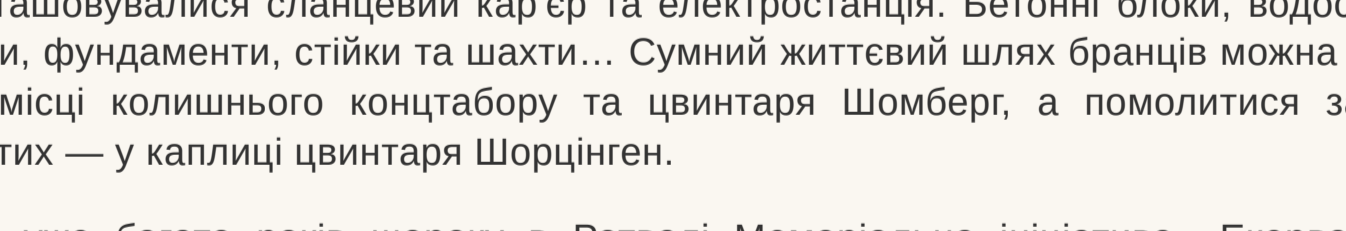
З 1968 до 1999 року працював у «ДержжорНД» завідувачем лабораторії, заввідділом будівництва доріг з промислових відходів, провідним науковим співробітником.

«ДержжорНД», головна науково-дослідна установа України з питань будівництва, ремонту та утримання автомобільних і транспортних споруд, на своєму сайті називає Василя Володька видатним ученим, «летючкою української дорожньої науки часів СРСР». У жовтні 2023 року йому виповнилося 99 років.

Німецькі військовополонені та члени нацистської партії розкривали теми закатованих в'язнів і уклали останки в труни

Тринадцять років покаяння замовчування: німці не горіли бажанням виринути ганебні сторінки своєї історії. У 1950-х роках у землі Баден-Вюртемберг, на місці колишніх сланцевих кар'єр і фабрик, були посаджені ліси. І руїни заводських приміщень зникли з поля зору. Здавалося, зникне й пам'ять. Але на хвилі руху прихильників миру в 1980-х роках почали з'являтися регіональні ініціативи зі створення пам'ятників на місцях масових страт і жорстокого терору ув'язнених під час Другої світової війни. Це стало початком критичного осмислення нацистського минулого Німеччини.

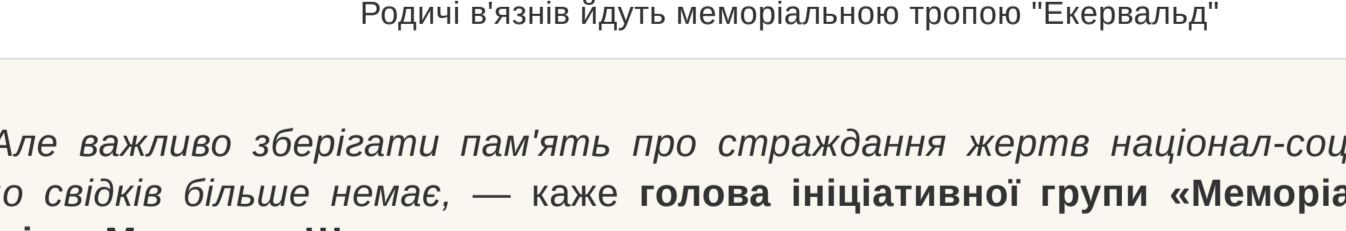
5 травня 1985 року така ініціатива з'явилася і в Ротвайлі, за підтримки фракції муніципальної ради Ротвайль, разом із мерією. У результаті було організовано меморіальний комплекс у пам'ять про колишніх в'язнів концтаборів Шорцінген, Даутмерген і Шомберг. У квітні 1989 року мейєр відкрив. А 2005 року на пам'ятні заході, куди було запрошено колишніх в'язнів з Польщі, колишніх в'язнів Швейцарії, Австрії, Люксембургу, України, Угорщини, Німеччини, приїхав і Василь Павлович Володько. Астер у відомий учений-вінахідник, якому пощастило вихити після шести німецьких таборів.

На дні кар'єру, де виробляли сланець, - скульптура знесиленого в'язня авторства Зігфріда Гауса. Тут щорічно на дні пам'яті збираються в'язні та їхні рідні

...Ми йдемо Меморіальною стежкою Еккервальда через ділянку, в якій у 1944/45 роках розташовувалися сланцевий кар'єр та електричний політехнічний на спеціальність «Автоматизація». Сторінки і фабрики були посаджені ліси. І руїни заводських приміщень зникли з поля зору. Здавалося, зникне й пам'ять. Але на хвилі руху прихильників миру в 1980-х роках почали з'являтися регіональні ініціативи зі створення пам'ятників на місцях масових страт і жорстокого терору ув'язнених під час Другої світової війни. Це стало початком критичного осмислення нацистського минулого Німеччини.

Ось уже багато років щороку в Ротвайлі Меморіальна ініціатива «Еккервальд» проводить тиждень пам'яті жертв нацизму. Виступають бургомістри й політики, приєджають родичів в'язнів, які вижили. Проходять екскурсії та зустрічі у школах. Працює преса. Цього разу промови говорять і про агресивну війну росії в Україні. Про те, що «жакхи нинішньої війни нагадують ім історії їхніх рідних під час нацистського панівління». Цього разу на зустрічі вже немає нікого з колишніх в'язнів: троє людей, які залишилися в живих, не змогли прийти за станом здоров'я.

Родичі в'язнів йдуть меморіальною тропою «Еккервальд»

— Але важливо зберігати пам'ять про страждання жертв націонал-соціалізму, навіть якщо сарказм більше немає, — каже голова ініціативної групи «Меморіал Еккервальд» Бригітта Маркварт-Шад.

На центральні концтаборі Шомберг, на стендах із фотографіями впадає в око одне фото. Черга з похмурих людей, які неохоче заглядають у нми з трупами. Фотознімок 1945 року в концтаборі Шорцінген, де загинуло 529 осіб, армія у квітні 1945 року переправилася через Рейн у районі Страсбура і згодом зайняла Шварцвальд, гітлерівці вирішили ліквідувати табори проєкту «Пустеля». Багатаох в'язнів повели в «Марш смерті». Планіше віділі в'язні повернулися і показали визволеніми місця поховань.

Перше, що зробила французька окупаційна влада після закінчення війни, — вирішила гідно поховати убитих бранців. Ділянка жительним навколишніх населених пунктів сказати принесити тілам їхнми, щоб після ексгумації загорнути останки й поховати в простих трунах в окремих могилах. Але після ексгумації привезли німецьких військовополонених і членів націонал-соціалістичної партії, поселивши їх у колишньому концентраційному таборі. Вони повинні були під наглядом доставити тіла з ям, укладати в труни та переносити до нових місць поховань.

На ексгумацію настійно рекомендували прийти бургомістрам, чиновникам, пасторам, учителям і місцевому шляхетству з Шорцінгена, щоб «отримали уявлення про жалкіх злочинців». За свідченнями очевидців, черга була довгою. У промові тиші, запрошені йшли вверху чокую лінії розбиті поховання жертв в таборі операції «Пустеля». Немолом пронайтивати мої думки, Хельга Хаміш, одна з членів радії директорів меморіального комплексу «Еккервальд», дивлячись на фото, каже:

— Я хочу, щоб у вашій країні після війни було б точно так само. Щоб на місці злочину були присутні беззастовні злочинці, щоб вони дивилися в очі своїм убитим жертвам, а байдужі бачили ціну своїй байдужості...

1 липня 1945 року капітан Андре Бессі, французький військовий інженер Шомберга, опублікував доповідь під назвою: «Темінозна розробка і полістене - CRIME SS — расотів пар сеих чи опт ву»: «Свідство для нащадків — злочини СС — розказати тим, хто це бачив».

У нас у свідку зараз вся країна.

Авторка дякує керівництву та членам ради директорів Меморіальної ініціативи Еккервальд Brigitte Marquart-Schad, Willi Koch, Luise Danner і Helga Hanisch за допомогу в підготовці матеріалу. У статті були використані матеріали сайту eckerwald.de.

Раніше «ФАКТИ» розповідали про те, що вантажисти перетворюють окуповані території на концтабір, для цього вони мають намір створити в чотирьох областях України десятки в'язниць.

На фото у заголовку: Двоє чоловіків з німецьких буржунівських лагерів, учителів, членивників і місцевих знаних до труни з останками замордованих в'язнів концтабору

Читайте нас у Facebook

До змісту розділу Поділитися 16 Поділитися Твітнути

ЗАРАЗ ЧИТАЮТЬ

- Додаткова виплата до пенсії хто може отримати виплату понад 1 000 грн
- Українцям переказують пенсії в Європу
- «Кандидати заради зносу у моді»: колекціонка Людмила Карпінська-Романюк
- Якщо нічого не з'явиться, і донаві простяг трун, про який мало хто знає

Новини партнерів

Назва сайту Україна Політика Гроші Події	Світ Пряма лінія Блоги Спорт Бізнес	Культура Шоу-Бізнес Суспільство Стиль життя	Книга рецензії Люди на зарі Життєві історії 25 років посплі	Історія сучасності Наука та технології Клуб сломаних Заглянемо у Фанта	Невизнані герої Гороскоп Крос-макет Фотоблог Погода
---	---	--	--	---	---